

Vlasti- = vědné LISTY 161

KVĚTEN 2023

PŘÍLOHA ODERSKÉHO ZPRAVODAJE

Příběh kříže pod Veselím

Vyprávění o bývalé hynčické křižovatce v proměnách času.

„Svět civilizace, toho, co tak důvěrně známe, to bezpečí a jistota, to je tady. A za tím černým lesem, plným podivných zvuků a nebezpečných stvoření, to je tam. Tady postavíme Železná vrata a nevpustíme sem to, co nás v našem spravedlivém spánku tak děsí...“

Asi většina z nás se už někdy v životě setkala s příběhem nebo vyprávěním, vyvolávajícím znepokojení, nutkavé představy nebo alespoň pocit nejistoty. O staré hynčické křižovatce se podobných příběhů, i kvůli její odlehlosti a tajemnému prostředí, vyprávělo několik. Nejedna z nich si dnes přiblížíme.

Přenesme se ale na chvíli o několik století nazpátek v čase a pokusme se vžít do role tehdejších vozků a formanů. Křižovatka se nacházela daleko od jakékoliv zástavby na poměrně odlehlém místě. Pokud si uvědomíme zřídkaovou dopravní frekvenci, hustý a neproniknutelný porost všude kolem a nepředvídatelnost nenadálé situace, stěží bychom dokázali odhadnout, co nás čeká za nejbližším silničním ohybem.

Na zaprášené silnici u křižovatky cest jako by nebylo živáčka. Vysoký letitý dub je jediným němým svědkem všeho, co se tu přihodí. Trpělivě přihlíží všemu, co se tu děje, a zapisuje si do svých letokruhů příběhy života. Družina postává nehybně v úvozu, neviditelná za hradbou křovisek a husté zeleně. Koně pošubávají postroji, sem tam odfrknou a neklidně hrábnou kopytem. Vítr šumí v korunách a větve občas zašustí. Jinak nic, je ticho.

Nenápadné obláčky, a pak kotouče prachu se zvednou za horizontem a provázejí skupinku jezdců. Začíná se již rýsovat několik postav. Přejedou mostek za starou celnici a míří sem. Silnici tu protíná úzká, hrbolatá lesní stezka, klesající lesem z náhorní osady ukryté v lese, a o něco dále pokračuje k domům v údolí potoka. Dusot koňských kopyt zesiluje a napětí povolna stoupá. Je možné už rozeznat i počet příjezdějících.

Prašná oblaka na křižovatce vytvoří podivné neskutečné tvary, koně se vzpínají a zoufale řičí. Něco silného jim zkřížilo cestu a oni nemohou dál. Ohlušující lomoz a řízné povely ukončí po krátkém zápase toto zápolení a z jezdců se stávají zajatci. Až usedne prach, bude silnice opět prázdná, po jezdcích ani stopy; jen obrovský dub zamává, rozvážně, moudře, tajuplně.

Fragment zachovaného úseku kdysi jedné z hlavních spojovacích cest Moravy a Slezska u bývalé hynčické křižovatky.

Bývalá hynčická křižovatka je opředená podivně strašidelnými pověstmi a pověrami, ve kterých docházelo k divotvorným úkazům, kdy vyplašení a vzpínající se koně nemohli dál.

Předchozí vyprávění naznačuje zjetí jakýchsi utěčenců, ale mohlo tu docházet i k jiným násilným či loupežným činům. V každém případě mělo místo zřejmě nedobrou pověst a budilo obavy, tíseň i respekt všech projíždějících. Nebezpečím zjištěná mysl a vybuzená obrazotvornost tak mohly v divokém prostředí a za nevlídných podmínek silného deště a husté mlhy vyvolávat vidiny zvláštních světélkujících obrazců.

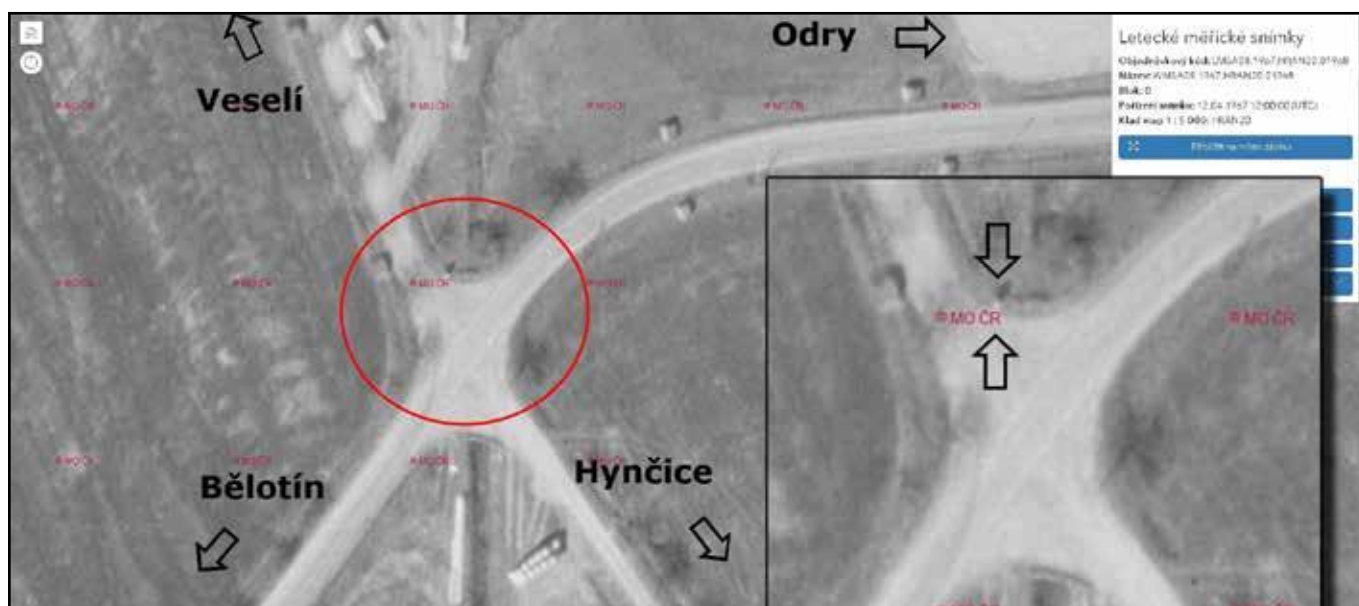

Kříž zachycený na indikační skice stabilního katastru z roku 1824. Tvar křižovatky neodpovídá dnešnímu stavu, protože silnice do Hynčic odbočuje již před překonáním bezejmenného veselského potoka. Všimněme si rovněž, že majitelem sousedního pozemku s instalovaným křížem je otec Gregora Mendela - Anton, který převzal hospodářství svého otce Andrease (Hynčice č. p. 58) po návratu z Napoleonských válek (1803 - 1815) a po svatbě s Rosinou - roz. Schwirtlich v roce 1818.

Pekelným obrazcům a temným silám vystupujícím z podzemí a způsobujícím vrásky na čelech vozků mělo být jednou provždy zažehnáno posvěcením ornamentálního kamenného kříže, vztyčeného poblíž obávaného místa. Kdy přesně byl kříž postaven, nevíme, ale podle značení na mapách můžeme datovat jeho instalaci mezi roky 1780, kdy ještě na mapách nefiguroval, a 1824, kdy už byl vyznačen na skici katastrální mapy. Možná byl iniciátorem stavby Mendelův otec Anton, jehož polnosti s křížem sousedily. To ale samozřejmě nevíme.

Unikátní fotografie hynčické křižovatky od oderského fotografa Otto Brussmanna, nalezená Emilem Mateiciucem v archivu Muzejního spolku Rolleder, o. p. s., je zatím jedinou památkou podoby kříže a jeho posazení v terénu. Podle mladých stromků se jedná o fotografii pořízenou někdy kolem roku 1940. Na měřickém leteckém snímku z roku 1937 ještě žádné stromy nejsou a na snímku z roku 1949 jsou patrné koruny již vzrostlejších stromů.

Na leteckém měřickém snímku z roku 1967 je zachyceno rozmístění stavební techniky na ploše podél veselského potoka nad křižovatkou a také pod křižovatkou z důvodu výstavby nové silnice na úseku Bělotín - Odry a následné zrušení staré silnice tohoto úseku. V červeném kruhu je zachycena stavba poškozeného kamenného kříže, který je ve vloženém obrázku vymezen šipkami. Křižovatka byla upravena do této podoby zřejmě v roce 1931 stavebním inženýrem Humbertem Ehrlichem z Opavy, který projektoval úpravu křižovatky této cesty v Hynčicích.

K poškození kříže došlo v roce 1962, když se na křižovatce otáčel vůz naložený kulatinou tak nešťastně, že některá z vyčnívajících klád poničila vrchní část kříže. Později se na událost zapomnělo a kříž byl ponechán svému osudu.

Na leteckém snímku z roku 1967 vidíme torzo spodní části kříže ještě na původním místě. Na snímku z roku 1971 už ale křižovatka v původní podobě neexistuje a torzo tu nestojí.

Na zbytky kříže a jeho možnou likvidaci upozornili stavební dělníci, kteří pracovali v té době na likvidaci staré silnice a úpravě nové podoby hynčické křižovatky a byli ubytováni v hostinci u Fárka v Emauzích. Naložení a přemístění jednotlivých dílů torza pak zajistili a zorganizovali bratři Emil a Zdeněk Matejciucovi z Oder. Převezené díly nainstalovali na Veselském chodníku nad Odrami, kde stojí pro potěchu oka kolemjdoucích dodnes.

Torzo spodní části kříže, zachráněné před úplnou devastací, bylo z hynčické křižovatky převezeno bratry Matejciucovými díky upozornění dělníků, pracujících na likvidaci staré cesty. Kříž samotný se už bohužel dohledat nepodařilo. Na vložené fotografii vidíme naložení jednotlivých dílů na zapůjčenou vlečku pomocí autojeřábu. Kamenné díly byly vyvezeny a poskládány u nejvýše položeného domu na Veselském chodníku v Odřích tak, jak jej vidíme na současné fotografii.

Nový dřevěný kříž jako náhrada za kříž zničený byl nainstalován z iniciativy Františka Eliáše z Oder a farníků z Vražného a Veselí takřka na stejném místě v roce 1998 a byl osazen dvěma lípami k osmdesátému výročí vzniku Československé republiky. Pod záštitou obce Vražné bylo místo v roce 2017 upraveno stavbou turistického přístřešku jako součást vycházkové naučné stezky „Ke kaštanu Gregora Mendela“.

Závěrem můžeme potvrdit, že výskyt divotvorných sil v těchto místech podporuje i nově nainstalovaný dřevěný kříž svým zápasem, projevující se silným napnutím a viditelným prohnutím těla kříže. Více podrobností se pak dozvíte z tabulky instalované u turistického přístřešku naučné stezky u kříže.

Zachovaný úsek staré silnice u hynčické křižovatky a mezinárodní telefonní kabel

Na leteckém snímku z roku 1971 vidíme zrušený úsek staré silnice do Oder za bývalou křižovatkou, ale zároveň vidíme zachovaný 150 m krátký úsek ve směru na Bělouh. Bylo to z důvodu příjezdu k podzemní obslužné šachtici – zesilovacímu bunkru mezinárodního telefonního spojení Berlín-Praha-Varšava-Moskva (místo je vyznačeno na horním snímku i s vloženou fotografií dnešního stavu). Koaxiální kabel dálkového systému, dodaný ze SSSR počátkem 60. let, dokázal tehdy přenést 1920 telefonních kanálů. Skříň zesilovacího systému (tzv. „bunkr“) stála na svém místě ještě v 90. letech 20. století.

Někteří pamětníci si snad dokážou vybavit ohromný rypadlový kolos, nesoucí na sobě několik cívek, jejichž kabely mizely v několikametrové hloubce pod zemí. Tento stroj se vynořil někde u Nejdku a pokračo-

val směrem přes Emauzy na Ostravu a dále do Polska. Za plotem domu č. p. 199 v Emauzích ze země dodnes vyčuhuje plechová bedna jako připomínka tohoto spojení, a na vysokém břehu silnice pod posledním domem donedávna stával patník se zásuvkou (byl nechtěně zničen před několika lety při strojovém sečení trávy). Kabel byl přerušen a zničen společně s rozvody vodárenských vrtů okresního města Nový Jičín při výstavbě dálnice D47 (dnes D1) na nedalekých polích. Pozůstatky mezinárodní telefonní linky vidíme na soudobých fotografiích z místní části Emauzy níže.

Těmito články bychom chtěli vzdát hold oběma bratrům, Emilu a Zdeňku Mateiciucovým, za jejich celoživotní pozitivní a obětavý postoj k památkám Oderska a jeho okolí, jako odkazu umu a moudrosti našich předků.

Za Historicko-vlastivědný spolek v Odrách

Jiří Kucharz

Foto: Jiří Kucharz - 2023

Archivní foto:

Muzejní spolek Rolleder, o. p. s.

Archivní mapy:

<https://ags.cuzk.cz/archiv/>

Letecké měřické snímky:

ags.cuzk.cz/archiv/

Projekt úpravy křižovatky v Hynčicích:

SOKA Nový Jičín

Podklady k druhému článku:

<https://www.montazka.cz>

